

Psychologie dítěte předškolního věku (PSY264)

JARO 2019

Základní charakteristika:

Kurz navazuje na výuku předmětů Vývojová psychologie I (PSY103) a Vývojová psychologie II (PSY104).

Kurz se věnuje kognitivnímu, emocionálnímu a sociálnímu vývoji osobnosti dítěte předškolního věku. Cílem kurzu je propojit získané teoretické poznatky z tohoto období osvojené v rámci předmětů Vývojová psychologie I, II s praxí. Hlavní formou výuky jsou přednášky a diskuse, na které navazují praktické bloky (ukázky dětských prací, analýzy videonahrávek probíraných jevů, práce s dětmi, rodiči přímo ve výuce, popř. na domluveném místě). Součástí výuky je exkurze do předškolního zařízení (MŠ, rodinné centrum).

Určeno:

Kurz je určen studentům bakalářského studia psychologie. Prerekvizitou je absolvování kurzu PSY 103 (Vývojová psychologie I) a PSY 104 (Vývojová psychologie II).

Rozsah:

1/1/0. 4 k. Ukončení: zkouška

Předpoklady:

Vývojová psychologie I (PSY 103)

Vývojová psychologie II (PSY 104)

Omezení zápisu do předmětu

Předmět je určen pouze studentům mateřských oborů. Předmět si smí zapsat nejvýše 15 stud.

Mateřské obory

- [Psychologie](#) (program FSS, B-HE)
- [Psychologie](#) (program FSS, B-HS)
- [Psychologie](#) (program FSS, B-KS)
- [Psychologie](#) (program FSS, B-MS)
- [Psychologie](#) (program FSS, B-PL)
- [Psychologie](#) (program FSS, B-PS)
- [Psychologie](#) (program FSS, B-SO)
- [Psychologie](#) (program FSS, B-SP)

Rozvrh:

St 10:00--11:40; učebna U23 na FSS MU, po domluvě na pracovišti vyučujícího – Jezuitská 3, Poradna Šipka, 1. patro

Výuka začíná **ve středu 27. února 2019**

Součástí výuky je praxe v MŠ v rozsahu minimálně 4 hodin. Praxi si studenti zajistí sami.

Garant programu:

Mgr. et Mgr. Lenka Šamánková, Ph.D.

Vyučující a konzultanti:

Mgr. et Mgr. Lenka Šamánková, Ph.D.

e-mail: samankova@email.cz

konzultace: po předchozí domluvě e-mailem

Konzultace:

Konzultace z oblasti vývojové psychologie, především z oblasti období předškolního a mladšího školního období, pedagogicko-psychologického a speciálně pedagogického poradenství a krizové intervence u dětí po předchozí domluvě emailem.

Požadavky pro získání zkoušky

Zkouška je udělena za aktivní účast na kurzu (viz níže) a za zkoušku – forma písemného testu, po kterém následuje ústní zpětná vazba.

Za aktivní účast na kurzu se považuje:

- Účast ve výuce (80% účast).
- Aktivní plnění zadaných úkolů v průběhu výuky. Nezbytné pro plynulý chod praktických bloků – přípravy pro práci s dětmi, rozborů apod. **Doporučuji** sledovat studentům emaily k předmětu PSY264 Psychologie dítěte předškolního věku a FB skupinu FSS Psychologie dítěte předškolního věku jaro 2019.
- Aktivně přispívat ve FB skupině FSS Psychologie dítěte předškolního věku jaro 2019 k zadaným tématům v průběhu semestru. Témata k diskusi o vývoji, výchově a vzdělávání předškolního dítěte budou vycházet z aktuálně řešených témat na výuce. Ve třech diskusích reaguje student příspěvkem, který se opírá o odborné zdroje a tyto zdroje v diskusi cituje.
- Aktivně se účastní na projektech, materiálech, které jsou (nebo budou) určeny pro práci s předškolními dětmi nebo při výuce předmětu Psychologie dítěte předškolního věku.
- Potvrzení o absolvované praxi v mateřské škole – minimálně v rozsahu 4 hodin. Praxi si studenti zařídí sami, dle vlastních časových možností. Student vypracuje **reflexi** o průběhu praxe **v rozsahu min. 1 normostrany**. Odevzdá do odevzdáárny v IS MUNI do termínu zkoušky.

Závěrečný test:

Forma:

Jedná se o formu písemného testu (výběr odpovědí z variant, volné odpovědi), následuje ústní zpětná vazba.

Obsah:

Kontrolní otázky se týkají probíraných témat předmětu PSY264 Psychologie dítěte předškolního věku. Doporučuji sledovat studijní materiály v IS MUNI.

Termíny závěrečného testu:

Termíny budou řádně vypsány prostřednictvím IS MUNI.

Hodnocení písemného testu:

Za závěrečný písemný test lze získat maximálně 26 bodů, nutné získat minimálně 13 bodů.

Zkouška:

Celkové hodnocení k získání zkoušky z předmětu PSY264 Psychologie dítěte předškolního věku představuje:

- **splněná docházka (viz výše)**
- **reagovat minimálně šesti příspěvky na témata v diskusním fóru předmětu, 3 příspěvky z odborného zdroje (viz výše)**
- **odevzdání potvrzení o praxi s vypracovanou reflexí**
- **závěrečný písemný test (max. počet bodů 26, min. počet bodů 13 pro splnění)**

Bodové hodnocení:

26 – 24 A – vysoce nadstandardní výkon;

student(ka) perfektně zvládl(a) obsah kurzu a prokázal(a) vysoce nadprůměrné znalosti a dovednosti ve všech oblastech PSY264 Psychologie dítěte předškolního věku.

23 – 21 B – nadprůměrný výkon;

student(ka) zvládl(a) obsah kurzu a prokázal(a), že je schopen/schopna v některých oblastech v rámci PSY264 Psychologie dítěte předškolního věku podávat výborné výkony

20 – 18 C – adekvátní splnění podmínek kurzu;

prokázání zcela přijatelné úrovně znalostí a dovedností v rámci oblastí PSY264 Psychologie dítěte předškolního věku

17 – 15 D – mírně podprůměrné vyhovění požadavkům kurzu;

student(ka) má v některých znalostech a dovednostech v rámci oblastí PSY264 Psychologie dítěte předškolního věku více „slabých míst“, kterým by se ještě měl(a) věnovat

14 – 13 E – splnění požadavků kurzu na nejnižší přijatelné úrovni;

student(ka) by se měl(a) snažit své znalosti a dovednosti v rámci oblastí PSY264 Psychologie dítěte předškolního věku značně zlepšit a rozšířit

12 či nesplnění ostatních požadavků (nesplněný počet diskusních příspěvků a požadavků na ně; závěrečný písemný test; absence méně než 80%) F – nevyhovění podmínkám kurzu; prokázání nepřijatelně nízké úrovně znalostí a dovedností v rámci oblastí PSY264 Psychologie dítěte předškolního věku

Příprava na výuku

Studenti se na kurz připravují **dle pokynů vyučujícího**, který ho vede. Pokyny studenti zjistí prostřednictvím IS MUNI (mail) nebo FB skupině. Součástí přípravy je též **nastudování povinné literatury k danému tématu** (přesné zadání bude uvedeno) a, **příprava materiálu pro praktickou práci**. Doporučujeme tedy, aby studenti pravidelně četli svou e-mailovou poštu v IS MUNI a FB skupinu.

Před kurzem je vhodné zopakovat si znalosti ze základních učebnic vývojové psychologie:

Povinná literatura:

- Vágnerová, M. (2005). *Vývojová psychologie I*. Praha: Karolinum.
- Vágnerová, M. (2007). *Vývojová psychologie II*. Praha: Karolinum.
- Langmeier, J., & Krejčířová, D. (1998). *Vývojová psychologie*. Praha: Grada.
- Thorová, K. (2015). *Vývojová psychologie*. Praha: Portál.

Harmonogram výuky:

Datum:	Vyučující:	Téma:	Zadání úkolů (bližší info též v IS MUNI – mail, studijní materiály k PSY264, FB skupina):
27. 2. 2019	Šamánková	Úvod do psychologie dítěte předškolního věku 1hod přednáška (P)/ 1hod seminář (S)	
6.3.2019	Šamánková	Kognitivní vývoj v předškolním období (1P/1S)	
13.3. + 20.3. 2019	Šamánková	Komunikační schopnosti dítěte v předškol. věku (1P/1S)	Nahrávka/video řečového projevu dítěte (od narození do 10 let)
27.3. + 3.4. 2019	Šamánková	Rozvoj motorických dovedností v předškol. věku Kresba a její význam v předškolním věku (1P/1S)	Video – zaměřeno na motoriku (hrubou, jemnou) u dítěte od 1,5 roku do 7let Kresby dětí předškolního věku – spontánní kresby, kresba postavy
10.4. + 17.4. 2019	Šamánková	Sociální a emoční vývoj (1P/1S)	
24.4. + 15.5. 2019	Šamánková	Výchova a výchovný rádci (1P/1S)	Z doporučené literatury si vybrat výchovného rádce a připravit si obsah knihy k diskusi
Domluva se studenty	Šamánková	Vzdělávání předškolních dětí I (1P/1S)	
Domluva se studenty	Šamánková	Vzdělávání předškolních dětí II (1P/1S)	Odkaz na studijní materiály, informace ke zkoušce
Domluva se studenty	Šamánková	Písemný test	
	EXKURZE	Zařizují studenti v rozsahu min. 4 hodin	

Tematické okruhy

Úvod k psychologii dítěte předškolního věku

- **Organizační záležitosti** (ujasnění a domluva termínů, místa výuky, dotazy k praxi, úkolům, očekávání od výuky, představení se navzájem, motivace)
- **Psychologie dítěte předškolního období** – úvod do tématu; modelová cvičení k tématu předškolního věku“ ; komplexní přístup k tématu
- **Stručný vhled do kognitivního vývoje předškolního dítěte** – vývoj myšlení, teorie mysli. Vývoj vnímání (zrak, sluch), pozornosti, paměti. Dále součástí každého výukového bloku.

Literatura:

- Vágnerová, M. (2005). *Vývojová psychologie I*. Praha: Karolinum.

- Vágnerová, M. (2007). *Vývojová psychologie II*. Praha: Karolinum.
- Langmeier, J., & Krejčířová, D. (1998). *Vývojová psychologie*. Praha: Grada.
- Švancara, J. (1980). *Diagnostika psychického vývoje*. Praha: Avicenum.
- Švancara, J. (1981). *Kompendium vývojové psychologie*. Praha: SPN.
- Šulová, L., Zaouche-Gaudron, Ch. (2003). *Předškolní dítě a jeho svět – L'enfant dans l'âge préscolaire et son monde*, Praha: Karolinum.
- Chesnokova, O. (2004). The development of social intelligence in childhood. *Psychologist in the kindergarten*, no.2, p.15-41
- Chesnokova, O. (2005). Developmental approach toward social intelligence in children. *Voprosy Psychologii* (submitted).
- Chesnokova, O., Subbotsky, E. (2005). Cunning and social intelligence in children: If you're so clever why aren't you cunning? The talk was delivered at the seminar on Cognition and Neuroscience, February 8, Lancaster: Lancaster University, Psychology, UK Department.
- Doherty, M. J. (2009). *Theory of Mind. How children understand others thoughts and feelings*. Psychology Press.
- Rybár, J., Kvasnička, V., Farkaš, I. (2004). *Jazyk a kognícia*. Bratislava: Kaligram.
- Sedláková, M. (2004). *Vybrané kapitoly z kognitivní psychologie. Mentální reprezentace a modely*. Praha: Grada Publishing.
- Subbotsky E. (1993). *The birth of personality*. Harvester Wheatshead

Komunikační schopnosti dítěte v předškolním věku

- **Vývoj řeči v normě, odchylky ve vývoji.** Nejčastěji narušená komunikační schopnost v předškolním období – dyslalie (fyziologická x porucha), opožděný vývoj řeči, dysfázie, balbuties (koktavost), tumultus sermonies (breptavost), mutismy. Pragmatická stránka řeči.
- **Komunikace s dítětem předškolního věku:** analýza verbálního i neverbálního projevu předškolního dítěte (třileté dítě x šestileté dítě) – použití videonahrávek, mobilních příspěvků.
- **Rozvoj komunikačních dovedností –** jak rozvíjet řeč u předškolních dětí hravým a nenásilným způsobem, komunikační kompetence. Orientační diagnostika komunikačních dovedností.
- **Diskuse:** *Vliv IT na úroveň komunikačních dovedností u dětí v předškolním období; nejnovější výzkumy z této oblasti (diskuse na FB)*

Literatura:

- Klenková, J., Kolbábková, H.(2003). *Diagnostika předškoláka – správný vývoj řeči*.Brno: MC nakladatelství.
- Neubauer, K. a kol.(2018). *Kompendium klinické logopedie. Diagnostika a terapie poruch komunikace*.Praha:Portál. (kpt. 1 – 1.3; kpt. 3 - 3.1-3.3; kpt. 5, 6, 9,10,13,17)

Rozvoj motorických dovedností v předškolním období

- **Motorika** – vymezení pojmů – hrubá motorika, jemná motorika, senzomotorika, grafomotorika, oromotorika. Vývoj hrubé a jemné motoriky.
- **Lateralita, pravolevá orientace** – vymezení pojmů – lateralita, vyhraněná x nevyhraněná lateralita, ambidextrie, zkřížená lateralita, levorukost, orientační zkoušky laterality.
- Základní cviky rozvíjející motorické dovednosti
- uvolňovací cviky - nácvik psaní
- správné držení tužky - pravá ruka, správné držení tužky - levá ruka
- zásady pro rozvíjení dovednosti psát (pravá, levá ruka)
- cvičení na rozvoj pravolevé orientace, orientace v prostoru, na ploše (diktát)
- opožděný psychomotorický vývoj

Literatura:

- materiály z PPP – Brno.
- Bednářová, J.(.) *Mezi námi pastelkami – Grafomotorická cvičení a nácvik psaní pro děti od 3 do 5 let – 1. díl.* Brno:computer Press.
- Bednářová, J., Šmardová, V.(2006)*Rozvoj grafomotoriky.* Brno:Computer Press.
- Havel, J., Fabiánková, B., - Novotná, M. (1999).*Výuka čtení a psaní na 1. stupni základní školy.* In *Výuka čtení a psaní na 1. stupni základní školy.* Brno:Paido.
- Klenková, J., Kolbábková, H.(.2003)*Diagnostika předškoláka – správný vývoj řeči.*Brno: MC nakladatelství.
- ZELINKOVÁ, O.(2003) *Poruchy učení.* Praha. Portál.
- další literatura od autorky Jiřiny Bednářové dostupná na trhu.

Kresba a její význam v předškolním věku

- studenti donesou na výuku kresby dětí předškolního věku s krátkou charakteristikou dítěte (ÚKOL)
- **vývoj kresby** – rozbor ukázek
- **kresba z hlediska obsahu, kvality** – nápadnosti v kresbě
- **kresba jako prostředek komunikace s dítětem**
- **kresby v pedagogické a psychologické diagnostice, terapii.**

Literatura:

- Vágnerová M. (2017). *Vývoj dětské kresby a její diagnostické využití.* Praha:Raabe.
- Davido, R.(2005).*Kresba jako nástroj poznání dítěte.* Praha: Portál.

- Novák T.(2004). *Co dítě sděluje, když nakreslí svou rodinu*. Olomouc: Rubico.
- Cognet., G.(2013). *Dětská kresba jako diagnostický nástroj*. Praha: Portál.
- Uždil, J.(2002). *Čáry, klikyháky, paňáci a auta*. Praha: Portál.
- Bean, R. (1995). *Jak rozvíjet tvořivost dítěte*. Praha: Portál.

Emoční a sociální vývoj v předškolním věku

- **Vybraná témata z oblasti emočního a sociálního vývoje předškolního dítěte –** témata, která souvisejí s problematikou emočního a sociálního vývoje dítěte předškolního věku.
- **Předškolní dítě a náročné situace –** krizové situace v životě dítěte (např. náročné životní situace v rodině – sourozenci, nemoc, smrt, nemocnice, rozvod rodičů a další)
- **Předškolní dítě s problémovým chováním –** úzkostné děti, neklidné děti, agresivita, vzdorovitost, potíže s adaptací na nové situace, zvláštnosti v soc.emocionálním vývoji dětí (nadáných, dětí s postižením)
- **Diskuse, modelové situace**
- **Diskuse nad příspěvky : FB skupina FSS Psychologie dítěte předškolního věku jaro 2019**

Literatura:

- Vágnerová, M. (2005). *Vývojová psychologie I*. Praha: Karolinum.
- další zdroje budou doplněny v průběhu semestru na základě zvolených témat:

Výchova a výchovní rádci

- **Rodina předškolního dítěte –** vývojový cyklus rodiny, postavení dítěte v rodině
- **Výchova a výchovní rádci -** rodičovská výchovná dilemata; jaké výchovné obtíže rodiče řeší nejčastěji, jak je řešit a kde hledat řešení. Jak na dětský vztek, vzdor? Odměny x tresty. Pravidla. Hranice. Řád. Vývoj x výchova. Nejistota ve výchově.
- **Komunikace v rodině, komunikace s dítětem –** často výchovné obtíže pramení ze způsobu komunikace v rodině. Návuk efektivních komunikačních strategií.
- **Diskuse, modelové situace**
- **Diskuse nad příspěvky : FB skupina FSS Psychologie dítěte předškolního věku jaro 2019**

Literatura:

- Dinkmeyer D., McKey G.D.(2008). *Efektivní rodičovství krok za krokem*. Praha: Portál.
- Faber, A., Mazlish E.(2007). *Jak mluvit, aby nás děti poslouchaly, jak naslouchat, aby nám děti důvěřovaly*. Brno: Computer Press.

- Faber, A., Mazlish E.(2009).*Sourozenci bez rivality*. Brno: Computer Press.
- Cloud, H., Townsend, J. (2003). *Děti a hranice: proč ve vztahu k dětem budovat hranice?* Praha: Návrat domů.
- Rogge, J.U. (2005). *Rodiče určují hranice*. Praha: Portál.
- Rogge, J.U. (2009). Děti potřebují hranice. Praha: Portál.
- Kast – Zahn A. (2008). *Jak naučit děti pravidlům*. Brno: Computer Press.
- Kast – Zahn A., Morgenroth, H. (2008). *Každé dítě může dobře spát*. Brno: Computer Press.
- Kopřiva, P., Nováčková, J., Nevolová D.(2008). *Respektovat a být respektován*. Kroměříž: Spirála.
- Prekopová, J. (2007). *Malý tyran*. Praha: Portál.
- Prekop, J. (2001). *Jak být dobrým rodičem*. Praha: Grada Publishing.
- Prekopová, J. (2008). *Když dítě nechce spát*. Praha: Portál.
- Prekopová, J., Hellinger, B.(2008). *Kdybyste věděli, jak vás miluji*. Brno: Cesta.
- Matějček, Z., Pokorná, M., Karger, P. (2004). *Rodičům na nejhezčí cestu*. Praha: H & H.
- Matějček, Z.(2005). *Prvních 6 let ve vývoji a výchově dítěte*. Praha: Grada Publishing.
- Matějček, Z.(1996). *Co, kdy a jak ve výchově dětí*. Praha: Portál.
- Matějček, Z.(2008). *Co děti nejvíc potřebují*. Praha: Portál.
- Lacinová, L. , Škrdlíková, P.(2008). *Dost dobří rodiče aneb Drobné chyby ve výchově dovoleny*. Praha:Portál.
- Aldortová, N.(2010)*Vychováváme děti a rosteme s nimi*. Praha: Práh.
- Millerová A.(2017).*Na počátku byla výchova*. Praha:Triton.
- Mertin, V.(2011).*Výchovné maličkosti*. Praha: Portál.
- Filliozat, I. (2015). *Zkoušeli jsme všechno*. Brno: C Press.
- Filliozat, I (2011). *Dokonalý rodič neexistuje*. Brno. C Press.
- Markhamová, L.(2015) *AHA! Rodičovství. Jak přestat křičet a začít žít s dětmi v harmonii*. Praha: Kristián entertainment, Mladá Fronta.
- Markhamová, L.(2017) *AHA! Rodičovství. Sourozenci*. Praha: Kristián entertainment, Mladá Fronta.
- Leman,K. (2010).*Do pátku bude vaše dítě jiné*. Praha: Návrat domů.
- Liedloffová, J. (2007). *Koncept kontinua*. Praha:DharmaGaia.
- Aktuálně nabízená literatura: nakladatelství Portál, Grada – výchova a rodičovství

Výchova a vzdělávání v předškolním věku

- **Mateřská škola** – vstup do mateřské školy - zralost pro MŠ. Výchovně–vzdělávací programy MŠ a rozvoj dítěte v MŠ. Pedagogická diagnostika. Osobnost učitele. Pedagogicko-psychologické poradenství v mladším předškolním věku.
- **Diskuse** : *klady x zápory předškolní výchovy a vzdělávání, běžná x alternativní MŠ, programy v MŠ; osobnost učitele v MŠ;*
- **Dítě připravené do školy x dítě s odkladem školní docházky x dítě s předčasným nástupem** – vývojová disharmonie, dítě nadané, opožděné. Odklad školní docházky, edukativně-stimulační skupinky. Poradenský proces. Nástup do školy - alternativy ve vzdělávání (běžná ZŠ a rámcově vzděl. plán, domácí škola, alternativní školy, školy speciální
- **První rok dítěte ve škole** – nová životní etapa celé rodiny; průběh školního roku; důsledky školní nezralosti, důsledky „zbytečného“ odkladu; problémové chování dítěte ve škole, problémy s prvním učením.
- **Diskuse:** *Odklad školní docházky. Nadané dítě a škola. Integrace/inkluze; škola a její postavení v životě dítěte*

Literatura:

- www.msmt.cz
- Koťátková,S.(2008).*Dítě a mateřská škola*. Praha: Grada publishing.
- Bečvářová, Z.(2003).*Současná mateřská škola*. Praha: Portál.
- Kolláriková, Z., Pupala, B.(2001).*Předškolní a primární pedagogika*. Praha: Portál.
- Mertin, V., Gillernová, I.(2003).*Psychologie pro učitelky mateřské školy*. Praha: Portál.
- Bednářová, J., Šmardová, V. (2007). *Diagnostika dítěte předškolního věku*. Brno: Computer Press.
- Bednářová, J., Šmardová, V. (2010). *Školní zralost*. Brno: Computer Press.
- www.eduin.cz

Další odkazy (různé, pro orientaci, k diskusi...):

Portály pro rodiče:

www.rodina.cz

www.e-mimino.cz

www.baby-cafe.cz

Diskuse: Jaká témata rodiče nejčastěji řeší? Kde hledají pomoc? Portály pro rodiče – klady a zápory (rizika).

www.e-bezpeci.cz

www.bezpecnyinternet.cz

Diskuse: Přístup nejmenších dětí k počítači. Počítačová „pregramotnost“ . „Předškolák v On-line prostoru“. O dítěti v on-line prostoru – „...máma o mně píše v rodičovských diskusích, ...rodiče vystavují moje fotky na FB profilu....“

www.detskaprava.cz

www.msmt.cz - ministerstvo školství

www.csicr.cz - Česká školní inspekce

www.ospod.cz - Informační portál pro orgány soc.-právní ochrany dětí

www.rodinausoudu.cz

www.ohrozenedice.cz

www.vzd.cz - V zájmu dítěte

www.rpp.cz - Raná péstounská péče

<http://www.detske-urazy.cz/>

www.rustovyhormon.cz

<http://www.nuv.cz/vzdelavani-v-cr/predskolni-vzdelavani> - Národní ústav pro vzdělávání

www.prevencedetem.cz